

באש ובמים

הרב ישעיהו הדרי

"כנאבק לו שר בלול מאש וממים
- הבטחתו היות עמו באש ובמים".

הוטל עלינו ללמוד ספרא דאיוב (ברכות י"ז ע"א) הוא איוב שבניו כשתיילי זיתים סביב לשולח (תהלים קכ"ח), הוא איוב שאחזה והרמוניה שוררים בביתו (איוב א' ד') הוא איוב שמעודו ידע פחד. והנה "אשר יגורתי יבא לי" (ג' כ"ה), הוא איוב הסובל - הוא איוב המאמין "הן יקטלני - לו איחל" (י"ג ט"ו).

ספור אמונתו ועיוניו של איוב נתונים במסגרת המספרת על רעיו, אלה המתמודדים אתו בבעית הגמול. "וישמעו שלשת רעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה עליו ויבואו איש ממקומו, ויעודו יחדו לבוא לנוד לו ולנחמו" (א' י"א). ודרש על-כך רב יחודה בשם רב (ב"ב ט"ז ע"ב) "מלמ שנכנסו כולן בשער אחד", ומנין ידעו בצרתו של איוב - שתי תשובות בדבר. "כלילא הוּו להו", "כתרים, ובכל כתר שלשה פרצופים ואיש את שמו מחוקק על פרצפו, וכשבאין יסורין על אחד מהן, פרצופו משתנה" (רש"י שם). ויש שאמר "אילני הוּו להו" "וכיון דבמשי הוּו ידעין", "ג' אילנות היו נטועין בפרדס, שכל אחד היה קורא לכל אחד ע"ש חברו, ואם היה מתייבש אחד מן האילנות היו יודעין שאין שרוי בטובה אותו שנקרא האילן על שמו" (רבינו גרשום, שם).

שתי גישות אלו הסתברו למהר"ל בפרושיו לאגדות הש"ס כמאחדות, והרי הן כשוני צדדים של מטבע אחד, מטבע האחדות החברית המופלאה של רעי איוב. "מאן דאמר שהיה להם כלילא היה חברו שלהם מצד המעלה, אשר היה מתחבר אל אלו הרעים, וללשון השני הי' חברו שלהם מצד המטה, הוא הארץ, ושניהם יש מהם חברו".

יסודות חברנו עם רעינו שאינם, שתולים בפרדס המשותף, אותו פרדס שנשתל ליד הר-הבית והיו בו כל מיני מגדים (יומא כ"א ע"ב). היניקה היתה מן השיתין, מן האדמה אשר ברכה ד', והי' הגידול בצותא חרא - "אילני הוּו להו". והנה השתרגו האילנות ועלו צמרותיהם עד למדרגת הכתר, "ואין כל ברי' יכולה לעמוד במחיצתן", (ב"ב י' ע"ב). הם עצמם, חבורם עם שלמעלה מהם אינו בגדר תפיסתנו. "עטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" ("דובר-צדק" עמ' נ"א, "ליקוטי מאמרים" עמ' נ"ה).

הוא בחינת הגילוי שבא לאיוב המתסר והמאמין - מן הסערה (ל"ת א' . מ' ו'). ודרשו חכמים בבראשית רבה (פרשה ד' ד'), מכין שערות ראשו, דהיינו מבחינת הכתר שבו עצמו, מדהשגו שלמעלה משכלו ודרגתו.

הם, הנאהבים והנעמיים, האהובים למטה וחביבים למעלה, נעקרו מהפרדס, נכמשו האילנות הנקראים על שמם, אבל כתרם מזהיר באור שאין לנו תפיסה בו, הם שחברותם וידידותם חושלה כברזל כברזל, שמותיהם חקוקים בכתר שבראש כסא הכבוד. מה שנותר לנו ומה שאפשר לנו, הוא להתבונן בשרשים, בחלקה היתומה בבוסתן, זו שהצמיחה את הכתר המיוחד לכל אחד. "בכל אחד מישראל יש רז וסוד בפני עצמו שהוא שורש נפשו ובמתן תורה עטרו לכל אחד מישראל ב' כתרים. הכתר הוא סימן ההתנשאות (בלשונו: היחוד האינדיבידואלי) שכל אחד עשה והביא לעולם שורשו בדברי תורה ובזה הוא מוכתר ומעוטר מהכל. ("פרי-צדיק" פ' שקלים ט' א').

תלמוד התורה בישיבה סייע לחברינו לעטר את אישיותם וללטשה, ומשם נתעלו להיות בכתר מלכו של עולם. אנו נתבונן במה שהורשינו, במקצת מבחינות פרצופם הרוחני.

*

המבוגר שבכולם יקירנו שמואל, הרב ר' שמואל אורלן. במסכת סוטה (כ"ב ע"א) אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב "ועצמים כל הרוגיה", זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה; והסביר רש"י ועצמים – לשון עוצם עיניו.

שמואל הגיע אלינו ותלמודו בידו, מעוטר בסמיכת חכמים, בסיומה של דרך שתחילתה בישיבה בנתניה, לאחריה – בישיבת חברון בירושלים, המשכה בישיבת "כרם-ביבנה" ורציפותה במסגרת למודי ה"כולל" אצלנו. יסודי ה' בלמודו, חוזר ובודק כל מקור, כל מובאה, ועובד אלקים בזה שהי' שונה פרקו (חגיגה ט' ע"ב) גם אם שלט בו כדבעי. יום לפני ערב יום הכפורים השתתף מרצונו וע"פ בקשתו בבחינה שנערכה ב"כולל" על הלכות בשר בחלב, למרות שהיו בידו מספר רב של תעודות סמיכה מגדולי הרבנים, ובבוקרו של יום הכפורים לפני התפילה מצאתיו יושב ליד עמודו ומתנועע על "יורה-דעה" פתוח. הצצתי וראיתי: הלכות בשר בחלב. למרות כל זה ראה עצמו כתלמיד חכם שלא הגיע להוראה, אבל יבואו כל ה"סמיכות" שזכה להן בעמל ויגיעה ויעידו שהגיע להוראה, ואף שמש מורי הוראה מובהקים. ספר הרב ר' שלום אייזן, יבדל לחיים, מזקני מורי ההוראה בירושלים, שבאלול האחרון לחייו, ישב שמואל בצמוד אליו כשלוש שעות מדי יום בשועה שהי' משיב לשיואליו.

למוד ושמוש זה עמדו לו בלילה האחרון לימי חייו, ואז הוא הורה בהלכות שאינן שגרתיות, שודאי דורות הרבה לא נשאלו בהן מורי הוראה – הלכות מלכים ומלחמותיהם. בסעודה האחרונה לימי חייו, בסעודת יו"ט שבמוצאי יום-הכפורים שעליה בת-קול מכרזת ואמרת "לך אכול בשמחה לחמך" (קהלת רבה ט' ג'), הביא שמואל את "משנה תורה" לרמב"ם והקריא בעוז ובהתלהבות באזני חבריו את פסקו של המימוני: "ומאחר שיכנס בקשירי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישיים נפשו בכפו ולא ירא ולא יפחד" (הלכות מלכים פ"ז הט"ו). ולא שיכח להורות לצעירים שלא יספרו על-כך בבית

כדי לא להדאיג את ההורים, וסיים בקריאת עדוד: "עולים על דמשק". ומאליהם מתבקשים דברי זכריה (ט' א') "ודמשק מנוחתו", והדרשה בספרי (ראש דברים) "עתידים שערי ירושלים להיות מגיעים עד דמשק".

את תורת ירושלים נשא אתו בדרך לדמשק, ובבוקר האחרון לחייו הורה את הוראתו האחרונה בקשר לפירות שביעית. אותם תפוחים ממחניים שנזרקו להם לתוך הטנק, תפוחים שהיו מאכלם היחיד, האם מותרים הם באכילה, היש לנהוג בהם קדושת שביעית. וכשם שהיה מורה הוראה בענינים שבין אדם למקום כך הורה בענינים שבין אדם לחברו. כשנע הטנקים ליד ראש-פינה עמדו בני המקום בצדי הדרך ושפתו ספלי קפה. אחד החברים, שנבדל לחיים ארוכים, לא התאווה לשותות, וזרח שמואל: שותה, כדי שלא להעליב את האנשים המתעסקים במצוה. על לוח המודעות ב"כולל" נשארה מודעה יתומה: "משפחה מרובת ילדים נשארה ללא מפרנס, עקב פטירתו הפתאומית של אבי המשפחה. תרומות אפשר למסור לשמואל אורלן".

"ועצמים כל הרוגיה", ופירש רש"י לשון עוצם עיניו, תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורו כיון שעצם את עיניו, שאינו מורה כיון שלקח אותו האלוקים.

*

מאותו הטנק לקח האלוקים שנים. השני הי' איש חמודות, חמודנו ישעיהו, ישעיהו הולץ. בפרק ג' בזכריה נאמר, "ראה העברתי מעליך עוונך והלבש אותך מחלצות, וילבישוהו בגדים, ומלאך ד' עומד", וההבטחה - "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". כל מציאותו של ישעיהו הופיעה לפנינו תמיד במחלצות, בבגדים זכים ונקיים; הלבושים שלו היו של בעל נפש של יפה-נפש, איש צח ואנין הדעת. ואף דרכו זכה וברורה - ישיבת "חורב" וארבע שנים בבית מדרשו.

כשנקבע בין החברים ללמוד הלכות שבת בסעודות שבת בישיבה, הי' ישעיהו הפותח. ובאותו ליל שבת לימד דיני מלבושי שבת, נקיון המלבושים, וסיים בהלכה למעשה: שעה שיורדים אי הכותל ברקוד צריך להזהר מלהתאבק באבק הדרך כדי לא לבוא לידי חשש ליבון. אכן, כזה היה הוא "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" (קהלת ט' ח') בלי רבב על בגדו, לבוש מחלצות של שבת. (נוסיף בסוגריים במפליא ובסתום ממנו, הי' ישעיהו הפותח באותו תלמוד תורה ברבים, ושנה לאחר מכאן הי' שמואל, חברו לטנק, החותם. כליל שבת-תשובה, למד הוא שמואל אורלן לאחרונה, הלכות שבת "תרי רעין דלא מתפרשין").

מדרגה זו של "הלבש אותך מחלצות" מותנית בדברי הנביא: "העברתי מעליך עונך", והיא-היא המתיחסת למחרת יום הכפורים, שהרי כך שנינו במשנת כריתות (פ"ו מ"ג): "אמרו עליו, על בבא בן בוטא, שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום, חוץ מאחר יוהכ"פ יום אחד. אמר, המעון הזה, אילו היו מניחים לי הייתי מביא, אלא אומרים לי, המתן עד שתכנס לספק". ישעיהו לא המתין עד שתכנס לספק; במוצאי יום הכפורים סמוך לחצות, עד שלא הגיעה מכונית הצבא

והוא כבר לבוש מדי קרב, היה ישעיהו משיח את לבו בין חברים מקורבים: "טוב שיוצאים למלחמה למחרת יום הכפורים, בטהרה ובנקיות, אנו את שלנו עשינו". "העברתי מעליך עוונך – והלבש אותך מחלצות". אף בלילו האחרון נתונה היתה מחשבתו למלבושים צחים. "כפי גון המלבושים שאדם לובש בשבת בעוה"ז, כך ממש הלבוש אחר פטירתו." (ילקוט ראובני, בראשית).

בערב יום הכפורים סמוך למנחה גדולה היה ישעיהו וחברו – יבדל לחיים – היחידים בבית המדרש, יושבים ועוסקים בדברי הגמרא בברכות (ה' ע"א), על א"י הנקנית ביסורים, מתוך מחשבה לכתוב למשפחת הקצין, איש קבוץ ברעם, שנפל במרדף בו השתתף ישעיהו, ולנחמם בדברי תז"ל אלו. מתוך דברי תורה ונחמה עמד לטבול ולהטהר, וכשקדש עליו היום והגיעו הידיעות הראשונות על המתח הבטחוני, נגש – לפני "כל נדרי" לרב פריימן, יבדל לחיים, ולחש באזנו: צריך להתעצם בתפילה, כלל ישראל בסכנה. מי שמלבישים אותו בגדים של מעלה הוא שנאמר עליו: ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. ופרש"י, אלו שרפים ומלאכי השרת שאין להם ישיבה. כל שנותיו בישיבה היה ישעיהו עומד בתפילת יוהכ"פ כדברי המחבר באו"ח (ס' תרי"ט) על סמך המדרש: "יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת בשמים, מה מלאכי השרת אין להם קפיצים, כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים". אלא שבנוסף לכך היה ישעיהו בבחינת מהלך. "ונתתי לך מהלכים", בכח ההליכה הזאת הוא עלה הרמתה, הוא וחבריו כש"רוממות א-ל בגרונום וחרב פיפיות בידם", שידי רוממת כפשוטם; כשיבמערכת הקשר הפנימי של הטנק מתנגנים מילים ונעימות: "העולם הזה הוא גשר צר מאד והעיקר שלא להתפחד כלל" (מפיו של שג"ר יבדל לחיים). וב"שפת-אמת", (פסח תר"מ) "אז ישיר, כי ההכנה והרצון לשיר לפניו ב"ה, נרצה ונתקבל לפני הקב"ה יותר מגוף השירה". מי שעובר כך את פרוזודור העולם – בהכנות לשירת חייו – הרי הוא מהלך בין העומדים. "מה כאן עומד ומשמש – אף שם עומד ומשמש" (סוטה י"ג ע"ב).

*

"שנים שנים באו אל התבה כאשר צוה אלוקים" (בראשית ז' ט'). שנים הראשונים – למחרת יום הכפורים, שנים אחרונים – במוצאי שמחת-תורה, וביניהם עושה את דרכו, ביחידות, בעקשנות, סייר בודד, איש כחלמיש, הוא אליהו, אליהו פינג, שגיא באמונתו. "ויקשב ד' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ד' ולחושבי שמו" (מלאכי ג' ט"ז). ודרש על-כך רב אשי (ברכות ו' ע"א) "מאי ולחושבי שמו, אפילו חושב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". ופרש את הדברים מהר"ל ב"תפארת ישראל" (פ"ג) "מי שאי-אפשר לו שיוציא שלמותו אל הפועל, אשר הלך לעולמו קודם שהוציא שלמות שלו אל הפועל, אין אנו שוללים העולם הבא ממנו כלל, אם יש בו הכנה אל השלמות ומת, שאנוס היה שלא להוציא שלמות שלו לפועל. ויש לו שכר כאילו עשה המצוה, כי השוכר לעתיד הוא לנשמה, וכאשר הוא אנוס לא היה עכוב זה מצד הנשמה רק לגוף, ולכך נותנין לנשמה שכר כאילו עשה המצוה".

בחינה זו של חשב לעשות מצוה, היא בחינתו של אליהו. את דרכו בישיבת כפר-הרואה ומשם לשנת הישיבה בבית מדרשו עשה בעצמאות מתוך מחשבת המצוה, מתוך ידיעה על התועלת הרשתצמח לו; ואכן, היתה בו ה"הכנה" אל השלמות המיוחדת לו. מכוזה של שלימות פנימית זו טען שאם יתבטל קמעא ולא יעמוד במתח הנדרש לדעתו בלימודי הישיבה, יראה בזה מעילה בתפקיד. "הרי יכול אני להיות עתה בתעלה" כדבריו. מתוך גישה "סלעית" זו למד בישיבה עד יום לפני התגייסותו, ובכוחה עשה את נתיבו המיוחד בתוך איתה סירת מהוללת. בראש-השנה האחרון עשה עמנו את שלושת הימים. באשמורת הבוקר כבר ישב ליד עמודו ובמשך כל ימי החג, אי-אפשר היה לחוש שאכן, לא היה אליהו בן-ישיבה בפועל במשך שלוש השנים האחרונות. תפלתו, למודו, שיחו ושיגו כשל כל חובש בית המדרש ברציפות. והיה ידוע וברור שזעם שחרורו הוא חוזר להיות תלמיד מן המניין. "חשב לעשות מצוה ונאנס" והרי הוא מאלה שעליהם נתנבא מלאכי "ולחושבי שמו", שהם כתובים בספר הזכרון של מעלה.

ה"חפץ חיים" בספרו "שם-עולם" כתב שמכל חדושי הטכניקה יש להפיק לקחים לעבודת ד': מהטלפון, הטלגרף וכו'. סרטי ההקלטה מלמדים שאין דבר הולך לאבוד, לא רק מעשיו של אדם נכתבים בספר, אלא אף קולו, הטעמתו, הגנון של דבריו. "ויקשב ד' וישמע". וכך הוא בדין. מהימים האחרונים לחייו של אליהו נשומר סרט הקלטה, והוא עדות לעומק אמונתו לראיתו המיוחדת, לשביל האישי שחצב בשחם המדברי, לסייר הכובש משעול יחיד בצורים. האונס היה, כדברי המהר"ל, לגוף, זה שעלה ונתעלה עם סוסי האש, אבל הנשמה שהיתה בה הכנה מופלאה של צייתנות, שקידה, התמדה, הרי היא מקבלת שכרה משלם.

*

שנים אחרונים באו אל התבה במוצאי שמחת-תורה, אבל הפעם לא עמדה התבה בפני המים. גבולותיה של א"י נזכרים במקרא בציון נהרות וימים; הים הגדול, הים האחרון, נחל מצרים, נהר פרת. עובדה זו נתפרשה לרמ"ק (טוה"א דף י"ז), כציון לטהרה המיוחדת, שא"י מזיקה, לא"י יבוא במים וטהר. ואף אנו נאמר, אלא שלהוותנו, בכוון הפוך. היציאה לארץ העמים, לאדמת מצרים, בשביל הגנתה של א"י, הצריכה טהרה, במים באו ויצאו בטהרה. כשאמר יעקב ליוסף "לכה ואשלחך" - , "ויאמר לו - הנני" (בראשית ל"ז י"ג), ודרשו על-כן בבראשית רבה (פ"ד י"ב) "א"ר חמא בר חנינא הדברים הללו היה יעקב אחינו נזכר ומעיו מתחתכין", יודע היה בסכנות הצפויות לו, "והיית אומר לי הנני". ענינו שול מידוענו יעקב, יעקב פרידמן, מתמצה ב"הנני". דרכו אלינו עוברת דרך ישיבת "הישוב החדש" ו"בית-התלמוד", ואעיקרא קאי. אבל שעה שטלפנתי אליו במוצאי יום הכפורי דומני שעמד באמצע תפילת ערבית, לא הסס מלהפסיק, וכששמע את דבר הצו אמר "הנני". "הנני" פירשו רש"י (שם) לשון זריזות, נזדרז למצוה. התייצבותו זו באה לידי בטוי בפעילותו באמצעות "חבר-הפעילים", בישובי גבול הצפון לאחר אסון אביבים, ובסיוע לשקומו של מוסד לקליטת ילדות חסרות בית.

כשהתפוצץ הטנק שהם נסעו בו לראשונה והצוות נטשו היתה דאגתו הראשונה, מה יעשה למחרת שמחת-תורה, שהרי תפיליו נשרפו בטנק. רק מאוחר יותר נודע על הלואה שלוחה כדי לרכוש לעצמו תפילין מהודרות. דקדוק במצוות והידור אחריהן באו אצלו, בתקופת השרות, לידי בטוי בדיני מאכל ומשתה, ובקביעת עיתים לתורה, וכאן קביעה במשמעות גזלנות "לקבע את קובעיהם נפש" (משלי כ"ב כ"ג ושם ברש"י), לגזול עיתים מן המנוחה, מן השינה, ובין קרב אחד למשנהו לעיין בספר, "ספר עם אותיות רש"י" כעדות מפקדו.

"הנני" אמר אברהם בדרכו אל העקדה ונתפרש המושג ב"עולת ראייה" (ח"א ע"א פ"ה): "מתוך חרדת קודש של דבר ד' ריכז עצמו מה שהוא בעצם הויתו הפרטית, מתוך אומר סלה זה נכנס הוא, ברום קדושת כל שאיפותיו, אל עצמיותו. והכנסה עצמית כזאת, שבאה מתוך החרדות העליונה לדבר ד', של ירא האלוקים העליון, היא חודרת ועמוקה. היא כבר מרכזת את כל החיים אל הפרטיות המהותית, כפי מידת ההכשרה היותר עמוקה, לחוש ולהרגיש את כל הרגשות הנשאים הגנוזים בטבע האדם, וכל יחושיו החביבים הנוגעים בנפשו, זהו הגודל של המאמר הנני.

"הנני" כה משמעותי אמר האב המוליך את בנו לעקדה. וספרו חז"ל ש"נעשה לפניהם כנהר גדול - שלא יוכלו לעבור, ירדו למים ועמדו להם עד צואריהם, תלה אברהם את עינו לשמים, אמר, רבון העולמים, נגלית עלי ואמרת לי, אני יחיד ואתה יחיד, הדוע שמי בעולם, ועכשיו באו מים עד נפש, אם טובע יצחק היאך יתיחד שמך" (ילק"ש וירא).

ואילו בדין אמר הבן "הנני", ושמו של הקב"ה מתיחד לאחר ש"באו מים עד נפש, טבעתי ביון מצולה, ואין מעמד, באתי במעמקי מים ושבולת שטפני" (תהלים ס"ט ב' - ג').

על אלו שטבעו במים על קדוש השם דרשו במדרש שוחר-טוב (ס"ח) את הפסוק בתהלים: אמר ד' - אשיב ממצלות ים.

*

פתחנו במבוגר שבחבורה ונסיים בכהן שביניהם, הוא חביבנו אליהו, אליהו הכהן ליברמן. על דמותו של הכהן התנבא מלאכי: "עולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי, ורבים השיב מעוון" (ב' ו'), ובמדות אלו התייחדה דמותו של אליהו שהיה מבני-בניו של אהרן ומתלמידיו המקרבים את הבריות לתורה.

הכהנים נצטוו על בגדי כהונה; ובטעם הדבר כתב בספר "שם משמאל" בשם אביו בעל "אבני-נזר", שכהנים שהם פנימיים צריכים לבגדי כהונה לכסוי. (תצוה עמ' קכ"א). כל מציאותו ועבודתו של אליהו היו בפנימיות, בהצנע, בהסתר. בצניעות מתחכמת עשה את דרכו. דרך זו עברה מישיבת נחלים אל ה"סטנדר" כאן באולם, לכאורה באפיק שגרתו ומקובל. והנה מתברר שמתחת למעטה היתה דמות כהנית מיוחדת. כלאחר יד הביא הביתה "סדר תרומות ומעשרות" "כדי שיהיה תלוי במטבח", מבלי משים כביכול הקריא באזני האם קטעים מתוך הספר "שמחת לבב" של אחד הנופלים בסיני, בהבלעה פלט, "לא כדאי לדבר לשון הרע" - "עולה לא נמצא

בשפתיו"; וכל זה עשה בשלום ובמישור, בטקט ובנעימות ובפנים מסבירות. בצניעות ערך את רשימותיו, כרטיסיות בענייני מחשבת-ישראל, סדר את משנתו, ובצניעות ובהעלם קרב רחוקים לתורה. "ובער עליה הכהן עצים בבוקר, בבוקר" ושאלו בזוהר (צו כ"ז ע"א) ולמה הכהן, והרי הוא מהימין, מהחסד, ותירצו שהכהן עושה זאת בבוקר, בעונת החסד, כדי לבשם את העולם, ואישו שלו מבטלת את האש האחרת. מכוחה של הכהונה כתב אליהו בגליוותיו האחרונות: "יש לי פה גם חבר'ה חילוניים, וחלק מהם כבר הבטיחו לי שאי"ה אחרי המלחמה הם יבואו ללמוד קצת בישיבה." הכהן הוא המקרב, הוא המבשם, הוא המפזר חסד ואמונה בעולם. אמונה זו עמדה לו ברגעי פרידתו מהבית. נשק המזוזה וקרא מעל המדרגות: "כשנחזור עם הנצחון, תזכרו שלא אנחנו המנצחים אלא הקב"ה". טהור לב וצנוף במעטה תפארת הכהונה עבד בחשאי עבודה לגבוה במקדשו הפנימי. עליו ועל שכמותו, כהנים הטובלים במי-טהרה, פייט ר' אליעזר הקליר: צועה ומרחיץ כפיו בקדוש מים, קורא ומזה טהרת מים.

בקרבות הבלוימה חש שאין התותח נשמע לו. חברו לטנק, יעקב, עמד אז בתפילה עטור בתפילי אליהו בקש רשות מהמפקד "תן לי עשר דקות ואז תראה פגיעות במטרה". הרשות ניתנה. פארו חבוש עליו עמד אליהו בתפילת לחש, וכשחלץ תפיליו פלט התותח פגיעות בזה אחר זה. על אלה ועל שכמותו דרשו חז"ל, הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו: מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. (ברכות ר' ע"א).

*

שני התאריכים שנקלענו לתוכם יש להם משמעות מיוחדת: למחרת יוהכ"פ ומוצאי שמחת-תורה. ה"אשל אברהם" לרב מבוצץ סוף הלכות יוהכ"פ כתב טעם על שקורין את היום לאחר יוהכ"פ שם ד', ומיסודו של האר"י הוא הענין המיוחד שיש בהקפות במוצאי שמחת-תורה. (יערי: תולדות חג ש"ת עמ' 267 ולהלן). הנראה בהסבר הדבר, שהערכים הנעלים יש להם לחרוג ממסגרתם ולהאציל מחוץ לתחומם. ענינו של יוהכ"פ נמדד בהתייחסו לימי החולין שבאים ממחרתו, כשם שההתרוממות של שמחת-תורה חייבת להדביק את ימי המעשה האפורים. המסות הגדולות והיחודים הנוראים שיצאו אל הפועל בידי חברינו הקדושים, במועדים יחודיים אלה, בדין שתהיה להם התייחסות לחיי היום-יום שלנו, אנו היושבים בסמוך להר-הקודש.

*

בהר הטוב הזה והלבנון עתידה להתקיים נבואת ישעיהו "ובלע בהר הזה פני הלוט, בלע המות לנצח, וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ" (כ"ה ז' ח'), מעין חרפה זו היא חרפת חורבנה של ירושלים, עליה אמר נחמיה (ב' י"ז) "לכו ונבנה את חומת ירושלים, ולא נהיה עוד חרפה." חברינו ידעו שבסופו של חשבון הם נלחמים על חומת ירושלים, על חומת ישראל שלא תהיה לחרפה. נפילתם - נידבך היא בחומת ירושלים. בתורת ירושלים יונצחו ובירושלים ננוחם.

*

אמר שולמה בחכמתו: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטופו – רשפיה, רשפי אש שלהבתיה. (שה"ש ח' ו'–ז'). ואמר ישעיהו בנחמותיו: אל תירא כי גאלתיך, קראתי בשמך לי אתה. כי תעבור במים אתך אני, ובנהרות לא ישטפוך, כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך, כי אני ד' אלוקיך, קדוש ישראל מושיעך. (ישעי' מ"ג א'–ג').